

גמ' חולין (ח) - הכשר כלים

רב דניאל שטיין

א. במדבר (ל"א, כ"ב-כ"ג) - "אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הבדיל ואת העפרת. כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים" [פרש"י (שם) - כדרך תשמישו הגעלתו, מה שתשמישו ע"י חמין, יגעילנו בחמין, ומה שתשמישו ע"י צלי, כגון השפוד והאסכלה, ילבנו באור וכו', כל דבר שאין תשמישו ע"י האור, כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור וכו' מטבילין ודיו ודוקא כלי מתכות].

ב. איסור והיתר (כלל נ"ח סי' ק"ד) - ומה שמברכים על טבילת כלי סעודה חדשים, ואין מברכים על ההגעלה משום שהטבילה היא מצות עשה וכו' ואילו ההגעלה היא כמצות לא תעשה כדי שלא יאכל טעם נבילה וטריפה.

ג. גמ' ע"ז (עה): - ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, דברים שלא נשתמש בהן מטבילין והן טהורין, דברים שנשתמש בהן ע"י צונן, כגון כוסות וקתוניות וצלוחיות מדיחן ומטבילין והם טהורין, דברים שנשתמש בהן ע"י חמין, כגון היורות הקומקמוסון ומחמי חמין מגעילין ומטבילין והן טהורין, דברים שנשתמש בהן ע"י האור, כגון השפודין והאסכלאות מלבנן ומטבילין והן טהורין.

ד. גמ' פסחים (ל): - אמר ליה רבינא לרב אשי הני סכיני בפסחא היכי עבדינן להו, אמר ליה לדידי חדתא קא עבדינן, אמר ליה תינח מר דאפשר ליה, דלא אפשר ליה מאי, אמר ליה אנא כעין חדתא קאמינא, קתייהו בטינא, ופרזלייהו בנורא, והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין. והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון, אמר רב הונא בריה דרב יהושע עץ פרור מגעילו ברותחין ובכלי ראשון, קסבר כבולעו כך פולטו.

ה. שו"ע (סי' תנ"א סע' ד'-ה) - כלים שמשמשים בהם על ידי האור כגון שפודים ואסכלאות וכיוצא בהם, צריכים ליבון והליבון הוא עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהם וכו'. כלים שנשתמש בהם בחמין, כפי תשמישן הכשרן. אם תשמישן בכלי ראשון, כגון כף שמגיסין בו בקדירה, צריך להכשירן בכלי ראשון ואם תשמישן בכלי שני, הכשרן בכלי שני, וכלי שמשמשים בו בעירו שמערה מכלי ראשון, לא סגי ליה בהכשר דכלי שני אלא צריך לערות עליו מכלי ראשון.

ו. ויקרא (ו', כ"א) - "וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים" [פרש"י (שם) - לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר, והוא הדין לכל הקדשים וכו' אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם].

ז. שו"ע (יו"ד סי' קי"ג סע' ט"ז) - כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים, צריכים הכשר. ויש אומרים שאינם צריכים. ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים, ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא.

ח. שו"ע (סי' תנ"א סע' כ"ו) - כלי זכוכית אפילו מכניסין לקיום ואפילו משתמש בהם בחמין, אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי להו. הגה: ויש מחמירין ואומרים דכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני להו וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו. [שער הצינן (ס"ק קנ"ו) - דמצאתי בחידושי הריטב"א בשם הרא"ה דדעתו גם כן דכלי זכוכית בולע וצריך הגעלה, אלא דכתב שם דהגעלה לא מהני להו משום דחייס שמא פקעה].

ט. גמ' ע"ז (עו). - רמי ליה רב עמרם לרב ששת, תנן השפודין והאסכלא מלבנן באור, והתנן גבי קדשים השפוד והאסכלא מגעילין בחמין, א"ל עמרם ברי, מה ענין קדשים אצל גיעולי עובדי כוכבים הכא היתירא בלע, התם איסורא בלע. אמר רבא סוף סוף כי קא פליט איסורא קא פליט וכו', רב אשי אמר, לעולם כדאמרן מעיקרא הכא היתירא בלע, הכא איסורא בלע, ודקא קשיא לך דבעידנא דקא פליט איסורא קא פליט, בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה. [חי' הריטב"א ע"ז (שם) - ומכאן דקדק רבינו הראב"ד ז"ל דכלים של פסח ואפילו השפודים והאסכלאות בהגעלה סגי להו, דהא היתירא בלעי, והיינו נמי טעמא דאמרין התם גבי סכינין דפסחא דסגי להו ברותחין מה שאין כן בסכין של גוים דבעיא ליבון. ואין זה דעת הגאונים ז"ל שהם כתבו דהכשר כלי פסח דינם כהכשר כלי גוים, וכן כתבו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל כדברי הגאונים דסכיני דפסחא וסכיני גוים חד דינא אית להו ותרוייהו איסורא בלעי, ולא אמרו היתירא בלע אלא בקדשים דבשעה שבלע לא היה נאסר כלל דאיסורא משום נותר הוא וההיא שעתא אכתי לא היה נותר ולא נאסר כלל ואין שם נותר עליו ולאחר שבלע נעשה נותר וההיא שעתא אין איסור נותר ראוי לחול אלא על מה שראוי לפלוט על ידי הגעלה שהיא בליעה גדולה שיהא בה נתינת טעם, וכשהגעיל אע"פ שנשארה בה מעט שאינו נפלט אלא ע"י האור אותו מעט שנשארה אינו אוסר, אבל בחמץ בפסח שנבלע בסכין חמץ הוא ושם חמץ עליו אלא שעדיין לא חל עליו זמן איסורו, מ"מ כשחל עליו הפסח ראוי הוא ליאסר, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שפירש שכשנעשה נותר לא הוי איסור בעיניה שבתוך דופני הכלי היה ומעולם לא הוכר אסורו וחמץ ניכר הוא בשעת בליעתו ושמו עליו].

י. חי' הרמב"ן חולין (שם) - הא דקאמרינן כגון שליבנה באור, זו אינה תורה לפי שאין כאן דיני ההגעלות ולא ללמד עליהן באו כאן ותפס לו דרך קצרה, ולא הוצרך לפרש ברותחין ובכלי ראשון ולא דיניה במאי ודיניה דקתא במאי ותפס טהרה גמורה כאלו אמר כגון שטהר אותה, והרבה יש כזו בתלמוד.

יא. ס' לקח טוב, להגר"י ענגיל ז"ל (כלל ו') - ורק יש מקום ספק בזה אם מצות הנוהגות בזמנים מיוחדים כל עיקר החיוב שלהם הוא רק בשעת זמן המצוה ועד"מ מצות סוכה ולולב חל החיוב על האדם רק בסוכות וקודם לזה אין עליו ענין החיוב או דילמא מאז שנעשה גדול החיוב מוטל עליו לקחת לולב ולישב בסוכה בזמנו ואין שום חילוק בין לפני הזמן לתוך הזמן רק לענין הקיום בפועל שהקיום בפועל הוא רק בתוך הזמן ומפאת הקיום בפועל הוא שנקראו מצות הזמניות מ"ע שהז"ג לפי שאינם דומים לשארי מצות שקיומם תמיד אבל ענין החיוב אין שום חילוק בו בין לפני הזמן לתוך הזמן.

יב. שו"ע (סי' תנ"א סע' ו') - כל כלי הולכין בו אחר רוב תשמישו, הלכך קערות אע"פ יז שלפעמים משתמשין בהם בכלי ראשון על האש, כיון שרוב תשמישן הוא בעירווי שמערה עליהן מכלי ראשון, כך הוא הכשרן. הגה: ויש מחמירין להגעיל הקערות בכלי ראשון וכן הוא המנהג. וכן בכל דבר שיש לחוש שמא נשתמש בו בכלי ראשון, כגון כפות וכדומה לזה ויש מחמירין להגעיל כל כלי שתיה אע"פ"י שתשמישן בצונן, משום שלפעמים משתמשין בהם בחמין וכן הוא המנהג להגעיל.